

лексического материала по теме параллельно с воспроизведением профессиональных знаний по профильной дисциплине; наполнение новых понятий понятным содержанием через приведение примеров из профессиональной деятельности по избранной студентами специальности; закрепление новых понятий употреблением в стандартных ситуациях; осознанное использование усвоенного понятия в спонтанной речи в нестандартных ситуациях с опорой на профессиональные знания.

Ключевые слова: иноязычная подготовка, профессиональное образование, социокультурный подход.

The problem of forming sociocultural competence of future professionals in terms of higher educational establishment is investigated in the article. It is determined that learning a language is regarded as acquisition of knowledge and integrated language skills in their interactions that dictate life situations. Components of content sociocultural competence in foreign languages are also substantiated, as well as professional integrated socio-cultural knowledge, background knowledge, professionally oriented reading. Attention is focused on expanding knowledge about the country of the language being mastered through specially selected professionally orientated training texts which should be functional, relevant, adequate and stimulating. Those pedagogical principles are analyzed that can provide the formation of foreign language socio-cultural competence: innovative teaching of professional foreign language communication technologization of the process of formation foreign socio-cultural competence, comparative technology that not only expands the student's knowledge of foreign language countries, but also contributes to its national identity, interdisciplinary coordination in training professional directional foreign language and professional disciplines as a means to overcome the artificial boundaries between different systems of knowledge. It is discovered that the expansion of socio-cultural competence of future professionals include the following steps: activation of lexical already known material on the subject along with playing expertise of profile disciplines; the introduction of new social and cultural concepts based on comparison of effects on a "one culture - a different culture"; filling of new concepts by understandable content through providing examples of professional activities for students of chosen profession; fixing the consumption of new concepts in standard situations; conscious use of concepts learned in spontaneous speech in unusual situations based on professional knowledge. The conscious and purposeful implementation of such teaching principles as interactivity, language and speech activity, contextualization and integration should promote the combination of language awareness with practical knowledge of speech activity in the respective situations of communication. It is concluded that the formation of socio-cultural competence by means of a foreign language in high school aimed at developing world conceptualization of personality and prepare them to the study of world history, country, people, to realize oneself as a native speaker and representative of national values, understanding the way of finding solutions to global problems, onto development of communicative culture and spiritual potential of today's youth.

Keywords: foreign language training, professional education, socio cultural approach.

УДК 378: 81'271

Климова Катерина Яківна,

доктор педагогічних наук, професор,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА СИСТЕМОЮ MOODLE: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Автор статті аналізує окремі аспекти проблеми використання технологій дистанційного навчання української мови у вищій школі, як-от: методологічні та організаційні основи дистанційного навчання в Україні, дефініції дистанційного навчання, запропоновані педагогами, особливості системи Moodle як універсальної навчальної платформи, а також стисло презентує структуру та зміст електронного навчального курсу української мови (за професійним спрямуванням), розробленого колективом кафедри лінгвометодики та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Ключові слова: дистанційне навчання, українська мова, електронний курс.

Постановка проблеми. Інтеграція у світовий освітній простір, поява інноваційних засобів масової комунікації, динамічний розвиток суспільних відносин, науки, культури, зміни в економічному житті зумовили підвищення вимог до якості та змісту вищої освіти в Україні. В умовах суспільно-політичних проблем, економічних криз, екологічних катаклізмів та інформаційного потоку, що впливає на свідомість молодого покоління, особливої актуальності набуває формування особистості фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці.

Закон України Про вищу освіту, прийнятий у 2014р. (Ст. 49), з-поміж форм навчання у вищих навчальних закладах виділяє *дистанційну*. Аналізуючи проблему моделювання дистанційної освіти студентів

вищих навчальних закладів, О. Брикіна зазначає: «Дистанційне навчання у вищій школі передбачає здобуття освітніх послуг на відстані, в основному без відвідування навчального закладу, за допомогою нових комп'ютерних і комунікаційних технологій і є універсальною, синтетичною, інтегральною, гуманістичною формою навчання, що створює необхідні умови для студентів і адаптована до базового рівня знань» [1, с. 36].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція дистанційної освіти в Україні [2] ґрунтується на досвіді організації навчання на відстані, накопиченому в різних країнах світу (Р. Гаррісон, Т. Громова, Т. Бейтс, О. Брикіна, О. Виштак, В. Кухаренко, Є. Полат, Г. Селевко, С. Сисоєва,

О. Собаєва, П. Стефаненко, В. Трайнев, Б. Шуневич та ін.). Історія дистанційного навчання сягає кінця XIX — початку XX століття, коли студентам — мешканцям віддалених від університетів населених пунктів — надали можливість поштою отримувати від викладачів підручники для самонавчання і надсилати до навчальних закладів виконані письмово завдання, які оцінювалися й коментувалися. Цей оптимальний спосіб навчання започаткували університети Лондона (Велика Британія), Чикаго (США), Квінсленду (Австралія) під назвою *кореспондентське навчання*. У дослідженнях дистанційної форми освіти XIX — XX століть О. Мальярчук зупиняється на діяльності англійця І. Пітмана (ініціатора організації заочного навчання стенографії засобом поштових відправлень, 1840 р.), німецьких учених-філологів Ч. Тусена та Г. Лангеншайдта (засновників заочної форми навчання іноземних мов у Берліні в 1856 році), В. Харпера (організатора дистанційного навчання у США у 1892 році) та ін. [3]. Досліджуючи історію становлення дистанційного навчання у зарубіжних країнах (зокрема Європи та Північної Америки), науковці пропонують синонімічний ряд слів-термінів англійської мови на позначення цього способу, що дослівно перекладаються українською як "навчання на відстані", "дистанційне навчання", "електронне навчання", "онлайн-навчання", "відкрите навчання" (С. Сисоєва, Б. Шуневич та ін.). Спільним для визначень усіх термінів є застосування інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ). Термін "кореспондентське навчання", набувши сучасного змісту, продовжує існувати в діяльності українських філій ЄШКН (Європейська школа кореспондентського навчання, Голландія). Курси ЄШКО (Європейська школа кореспондентської освіти) застосовують кореспондентське навчання як одну з модифікацій заочного навчання.

Результати дослідження. Дистанційна освіта XXI ст. характеризується переходом від індустріального до інформаційного суспільства і є важливим кроком у реформуванні вітчизняної системи освіти. У XXI столітті доступність комп'ютерів й Інтернету робить поширення дистанційного навчання ще простішим й швидшим. Інтернет став величезним проривом, значно більшим, ніж радіо і телебачення. З'явилася можливість спілкуватися і реально отримувати зворотний зв'язок від будь-якого слухача, де б той не перебував [4, с. 225]. Компетентнісний підхід як методологічна основа дистанційного навчання студентів ВНЗ передбачає сформованість комп'ютерно-мережевої компетентності: "Комп'ютерна компетентність є одним з головних елементів відкритої освіти. Комп'ютерно-мережева компетентність являє собою складову комп'ютерної компетентності, визначальним чинником якої є певний рівень знань і вмінь, що дає змогу задовольняти індивідуальні інформаційні потреби за допомогою технологій дистанційного навчання", - зазначає О. Самойленко [5, с. 83].

Стратегія безперервної мовної освіти передбачає використання у навчально-виховному процесі ВНЗ оптимальних традиційних та інноваційних форм, методів і засобів навчання і самонавчання української

мови, що в подальшому забезпечить успішну професійну комунікативну діяльність компетентного фахівця. У статті ми ставимо за *мету* окреслити деякі особливості впровадження дистанційної форми навчання української мови в університеті, а також стисло охарактеризувати структуру електронного навчального курсу "Українська мова (за професійним спрямуванням)", створеного викладачами кафедри лінгвометодики та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка у відкритій системі управління дистанційним навчанням Moodle.

Дистанційне навчання української мови – форма здобуття мовної освіти, яка існує поряд із традиційними денною та заочною формами: студент цілеспрямовано працює над вивченням українськомовних дисциплін за індивідуальним планом і спілкується з викладачем-консультантом засобами комп'ютерного зв'язку; при цьому передбачено різні форми поточного й підсумкового контролю знань, умінь і навичок, форми наукової роботи студентів з української мови тощо.

Дистанційне навчання української мови студентів університетів співіснує та взаємодіє із традиційними очною, заочною формами навчання. Доказом цього є застосування інформаційних та педагогічних технологій дистанційного навчання у процесі індивідуально-самостійної позааудиторної роботи студентів денної та заочної форм навчання з вивчення українськомовних дисциплін, використання засобів електронного зв'язку для консультування студентів та для здійснення поточного контролю рівня мовної комунікативної професійної компетентності студентів заочної форми навчання. У порівнянні з очною формою навчання дистанційна має свої переваги і недоліки. До *переваг*, забезпечених інформаційними та педагогічними технологіями, віднесемо такі:

- універсальна та гнучка, дистанційна форма навчання надає можливість студентам з меншими фінансовими витратами здобути затребувану на ринку праці кваліфікацію та підвищити рівень мовної професійної компетентності усім бажаючим (незалежно від віку, стану здоров'я, громадянства, місця проживання, соціального статусу тощо);

- дистанційне навчання української мови здійснюється за принципами модульності, практичної спрямованості, єдності навчальної та науково-дослідної діяльності студентів;

- діалогічне спілкування між викладачем-консультантом та кожним зі студентів засобами електронного зв'язку забезпечує індивідуалізацію та диференціацію українськомовного навчання;

- формування мовної комунікативної професійної компетентності студентів відбувається у взаємозв'язку з формуванням освітнього мінімуму комп'ютерно-мережевої компетентності майбутніх фахівців. Професійно спрямовані знання, уміння й навички застосування інформаційно-комп'ютерних технологій підвищують якість науково-дослідної та індивідуально-самостійної навчальної роботи студентів з української мови.

Проблемами дистанційної форми навчання

майбутніх фахівців української мови є, на наш погляд, такі, як:

- веб-камера та мікрофон не завжди можуть забезпечити належної якості аудіовізуальної навчальної комунікації, що зменшує впливовість та виразність мовлення викладача української мови. Йдеться, зокрема, про технічні засоби, що увиразнюють мовлення (голос, дикція, темп мовлення, інтонації, паузи), про міміку й жести;

- відсутність (як правило) відповідного матеріального забезпечення для проведення Інтернет-полілогу обмежує використання групових форм навчання студентів української мови;

- відсутність у викладача можливості постійно контролювати самостійність виконання студентами завдань з української мови. Отже, показники рівнів сформованості мовної комунікативної професійної компетентності, отримані під час моніторингу якостей мовлення студентів, мають значний відсоток відхилень;

- дистанційна форма навчання обмежує застосування багатьох ефективних традиційних методів, прийомів і засобів навчання української мови студентів;

- попри впровадження дистанційного навчання у багатьох педагогічних ВНЗ, недостатня підготовка професорсько-викладацького складу до володіння технологіями дистанційного навчання досі є серйозною перешкодою модернізації системи вищої, зокрема українськомовної, освіти в Україні.

Український центр дистанційної освіти (УЦДО), який функціонує з 2000 р., вирішує проблеми впровадження дистанційних технологій навчання у вищій школі. У цьому контексті викликають зацікавлення інноваційні навчальні мережеві системи.

Вікіпедія визначає створену в Австралії систему Moodle (акронім від *Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment*) як "модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище" — навчальна платформа, призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і учнів (студентів) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища [uk.wikipedia.org/Moodle]. Ознаками системи Moodle є відкритість, безкоштовність, універсальність, доступність для користувачів, міжнародне визнання (використовується 197 країнами світу). Moodle є предметом вітчизняних та зарубіжних досліджень, у тому числі педагогічних (Є. Смирнова-Трибульська, Н. Басараба, А. Семенець, А. Худякова, Ю. Триус, І. Герасименко, В. Франчук та ін.). Українські університети з успіхом користуються україномовним варіантом цієї системи для організації очного, заочного й особливо дистанційного навчання.

Колектив науковців кафедри лінгвометодики та культури фахової мови поступово оволодіває інноваційними технологіями дистанційного навчання, впровадженого в Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Йдеться про *форми навчання* в реальному часі, синхронні – чат, відеозв'язок, телефон, - та асинхронні (телеконференції, електронна пошта); про *удосконалені засоби навчання*, якими є Інтернет – глобальна комп'ютерна мережа – та Інтранет

– локальна комп'ютерна мережа, створена в університеті); про зміщення акцентів з традиційних видів навчання на *контрольно-діагностичні завдання*, зокрема *тестові*. Оскільки ми забезпечуємо викладання навчального курсу "Українська мова (за професійним спрямуванням)" в усіх структурних підрозділах університету, робочою групою (В. Підгурська, О. Марушак, І. Голубовська, О. Чупріна, К. Климова) створено електронний варіант цієї дисципліни (ЕНК). *Структура* електронного курсу відповідає загальним вимогам до будови навчальних дисциплін у системі Moodle:

- Джерела та література з курсу (друковані та Інтернет-джерела).

- Загальна інформація про курс (робоча програма, методичні рекомендації для роботи з електронним навчальним курсом (ЕНК) та критерії оцінювання ЗУН, анотація дисципліни, глосарій, новини, форум, блог, чат). Нульовий розділ електронного навчального курсу містить елементи "Онлайн-консультації" та "Новини. Онлайн-консультації використовуються для спілкування студентів із викладачем у режимі реального часу у вигляді чату (про час проведення онлайн-консультацій студенти сповіщаються заздалегідь). Розділ "Новини" містить повідомлення для студентів щодо організації навчального процесу з курсу "Українська мова (за професійним спрямуванням)". Окремі теми курсу студенти та викладач можуть обговорити в асинхронному режимі за допомогою функції форуму", - зазначено в методичних рекомендаціях до ЕНК.

- Зміст навчальних модулів (виокремлено теоретичний навчальний матеріал, практичну роботу, завдання для самостійної роботи, модульний контроль (контрольні завдання, контрольний тест), в останньому модулі – підсумковий контроль за курс (підсумкові завдання та підсумковий тест):

Модуль 1. Законодавчі та нормативно-правові основи професійного мовлення. Теми 1 – 3 (тексти лекцій "Державна мова мова професійного спілкування", "Основи культури української мови", "Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні" як конспекти та у варіанті мультимедійної презентації; до кожної з тем - завдання для самостійної роботи; питання для самоконтролю; тематичний тестовий контроль).

Модуль 2. Професійна комунікація. Теми 4 – 10 (тексти лекцій "Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації", "Спілкування як інструмент професійної діяльності" як конспекти та у варіанті мультимедійної презентації; до кожної з тем - завдання для самостійної роботи; питання для самоконтролю; тематичний тестовий контроль).

Модуль 3. Наукова комунікація як складова фахової діяльності. Теми 11 – 13 (тексти лекцій "Українська термінологія в професійному спілкуванні", "Науковий стиль і його засоби в професійному спілкуванні", "Проблеми перекладу наукових текстів" як конспекти та у варіанті мультимедійної презентації; до кожної з тем - завдання для самостійної роботи; питання для самоконтролю; тематичний тестовий контроль).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Структура ЕНК з української мови професійного спрямування досить прозора і виконання запропонованих завдань не викликає у студентів особливих труднощів, однак зазначимо, що окреслені вище проблеми дистанційної освіти стосуються й українськомовних дисциплін. Попри це, перспективи

впровадження дистанційного навчання української мови за системою Moodle – широкі, оскільки активне спілкування всіх учасників навчального процесу не обмежене відстанями та кордонами. Окрім того, унікальні дидактичні засоби дозволяють фахівцеві удосконалювати свої мовні та мовленнєві знання, уміння й навички протягом усього життя.

Список використаних джерел

1. Брикіна О. Синергетичні засади моделювання дистанційної освіти майбутнього педагога / О. Брикіна // Рідна школа, 2006. — № 6. — С.36—38.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
3. Малярчук О. В. Розвиток дистанційної освіти у XIX — XX столітті / О.В.Малярчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, Випуск 41. — 2008. — С. 126—129.
4. Гуревич Р. С. Сучасні інформаційні технології та їхнє використання//методичний посібник / [Гуревич Р. С., Шестопалюк О. В., Кадемія М. Ю., Кобися А. П., Кобися В. М.]. – Вінниця: ТОВ ПЦ «Енозіс», 2006.– 131 с.
5. Самойленко О. О. Організаційно-педагогічні умови підвищення кваліфікації керівників професійно-технічних навчальних закладів на основі технологій дистанційного навчання: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2015. – 183 с.
6. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс: [навч. посіб.] / [за ред. В.М.Кухаренка].–3-тє вид. –Харків: НТУ«ХПІ», «Торсінг», 2002.–320 с.
7. Шиліна Г. А. Методика дистанційного навчання української мови учнів основної школи : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова). – Київ, 2016. – 300 с.
8. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: Методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук.– Черкаси: Видавничий відділ ЧНУ, 2004. – 88 с.

Автор статті аналізує окремі аспекти проблеми використання технологій дистанційного навчання української мови в вищій школі, зокрема: методологічні та організаційні основи дистанційного навчання в Україні, визначення дистанційного навчання, запропоновані педагогами, особливості системи Moodle як універсальної навчальної платформи, а також коротко представляє структуру та зміст електронного курсу української мови (за професійним напрямом), розробленого колективом кафедри лінгвометодики та культури професійної мови Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Ключевые слова: дистанційне навчання, українська мова, електронний курс.

The author of the article analyzes some aspects of the distance learning technologies usage of the Ukrainian language in higher school, as follows: methodological and organizational foundations of the distance learning in Ukraine, definition of the distance learning offered by teachers, the features of Moodle system as a universal learning platform, and briefly presents the structure and content of the e-learning course of the Ukrainian language (for professional purposes), the Department of Linguistic Techniques and Culture of Professional Language of the Zhytomyr Ivan Franco state University. The author also introduces the results of the implementation of the proposed course in the educational process of the University, and also delineates the problems and prospects of the further improvement of the distance learning of the Ukrainian language. The author notes that the structure of the electronic course meets the General requirements for the structure of the academic disciplines in the Moodle system: 1) Sources and literature on the course (printed and online sources). 2) General information about the course (programmes, guidelines for the electronic course (ENK) and evaluation of the criteria ZUN, abstract disciplines, Glossary, news, forum, blog, chat). The content of the training modules (highlighted in the theoretical material, practical work, tasks for the independent work, and modular control (control tasks, a control test), the final module is a final control for the final tasks and a final test). Teachers and students gradually master the innovative technologies of the distance learning. It is all about learning in real-time, synchronous chat, video conferences, telephone talks, and asynchronous (newsgroups, e-mail); advanced training, through the online global computer network, an Intranet, a local computer network created at the University); the shift from the traditional learning in control and diagnostic tasks, including testing. Prospects of the introduction of the distance learning of the Ukrainian language – the active communication between all the participants of the educational process, which is not limited by distance and borders. In addition, the unique didactic tools enable professionals to improve their speech and language knowledge and skills throughout life.

Keywords: distance learning, Ukrainian, electronic course.